

TARIX DARSLARIDA INTERAKTIV METODLARDAN FOYDALANISH ORQALI O'QUVCHILARNING TARIXIY BILIMLARINI OSHIRISH (AL-XORAZMIY MEROSI MISOLIDA)**USING INTERACTIVE METHODS IN HISTORY LESSONS TO IMPROVE STUDENTS' HISTORICAL KNOWLEDGE (ON THE EXAMPLE OF AL-KHWARIZMI'S HERITAGE)****Murodova Sabina Baxrom qizi**

TIPU "Ijtimoiy fanlar fakulteti" tarix yo'nalishi IV kurs talabasi

E-mail: sabinabahromovna@gmail.com

Tel nomer: +998953788999

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20374887>

Annotatsiya: Ushbu tezisdan maktab tarixi darslarida o'quvchilarning tarixiy bilimlarini, ularda tanqidiy va mantiqiy fikrlashni muammolari tahlil qilingan. Tarixiy faktlarni zamonaviy raqamli dunyo bilan integratsiya qilish metodikasi buyuk mutafakkir Muhammad ibn Muso al-Xorazmiy merosi misolida ko'rsatib berilgan. Allomaning algoritmi va algebrani tekshirish kashfiyotlarining zamonaviy sun'iy intellekt va IT-texnologiyalar bilan bog'liqligini o'qitish orqali ta'limni nazorat qilish mexanizmlari ilmiy tadqiqot.

Abstract:

This thesis analyzes the issues of improving students' historical knowledge, as well as developing their critical and logical thinking skills in school history lessons. The methodology of integrating historical facts with the modern digital world is demonstrated through the example of the heritage of the great scholar Muhammad ibn Musa al-Khwarizmi. The study also examines educational monitoring mechanisms by teaching the connection between the scholar's discoveries in algorithms and algebra and modern artificial intelligence and IT technologies.

Kalit so'zlar: Tarixiy bilim, metodika, fanlararo integratsiya, Al-Xorazmiy, algoritmi, kompyuter texnologiyalari, sun'iy intellekt, STEM ta'lim.

Keywords:

Historical knowledge, methodology, interdisciplinary integration, Al-Khwarizmi, algorithm, computer technologies, artificial intelligence, STEM education.

Kirish Zamonaviy ta'lim omillaridan biri - o'quvchilarga tarixiy bilimlarni hatto quruq faktlar va sanalar to'plami sifatida emas, balki jarayonlar bilan bog'liq holda, tizimli quvvat berishdir. Tarixiy ong va tafakkurni o'quvchidan o'z o'rgangan odamni yod, balki o'tmish kashfiyotlarining bugungi sivilizatsiyaga ta'sirini tahlil qilishni talab qiladi [1: 14-b.]. Ushbu munosabati bilan, 5-sinf tarix darslari birinchi uyg'onish davri allomalari, Muhammad ibn Muso al-Xorazmiy meroslarida

zamonaviy texnologik texnologiyalar (IT) kontekstida o'rganish tarixiy bilimlarni kuzatishning eng samarali va qiziqarli omillari.

Tarixiy bilimlarni hisobga olishda fanlararo integratsiya

Tarix darslarida o'quvchilarning bilishini uyg'tish va faolligini o'rganish uchun sotib olish va integratsiyalashgan signallardan yuborish zarur. Al-Xorazmiy hayoti va ilmiy tadqiqot o'rganishda tarix fanini matematika va informatika (STEM tekshiruvi) bilan bog'lash metodikasi yuqori samara beradi [2: 32-b.].

O'quvchilarga allomaning lotinchalashtirilgan ismi - *Algoritmi* so'zidan bugungi kompyuter elati bo'lgan "algoritm" atamasi kelib chiqqanini, ularda tarixiy jarayonlarga nisbatan yangicha dunyoqarash shakllanadi. Bugungi kun to'qna yoshlari har kuni Google hisob tizimi, YouTube tavsiyalari va ijtimoiy tarmoqlar formatlari ortidan IX asrda yashagan hamyurtimizning mantiqiy yo'nalishlari yotganini anglash, tarixiy bilimning amaliy qimmatini ko'rib chiqish [3: 54-b.].

"Al" va zamonaviy kodlash tarixiy aloqasi

Tarixiy savodxonlikni chuqurlashtirishda manbalar bilan ishlash muhim o'rin tutadi. Al-Xorazmiyning "Al-kitob al-muxtasar fi hisob al-jabr va al-muqobala" asari orqali dunyoga kelgan "Algebra" fani va olim tomonidan takomillashtirilgan "Nol" (\$0\$) xususiyatning funktsional ishlab chiqarish kodlashning poydevoridir [4: 102-b.].

Dars jarayoni kompyuterlar tushunadigan yagona til — ikkilik sanoq tizimi (\$0\$ va \$1\$ kodlari) aynan Xorazmiy asos solgan algebraik mantiqqa tayanishini muammoli savollar orqali o'rta o'quvchilarning darsga bo'lgan diqqatini qara. Bu ko'rinishda ko'plab usullarni ko'rib chiqadi:

1. Tarixiy tadqiqotlarga nisbatan quruq yodlashdan - mantiqiy tahlilga o'tish.
2. Milliy g'urur va tarixiy identifikatsiyani ishlab chiqarish.
3. O'tmish kashfiyotlari va zamonaviy texnologik taraqqiyot o'ziga xos sabab-oqibat qurilishini qurish.

"Surat al-Arz" va raqamli kodlar (GPS)

Allomaning geografiyani tiklash "Surat al-Arz" (Yer surati) asarida shaharlar va dengizlarning koordinatalarini (kenglik va uzunliklarini) aniqlab bergani tarixiy geografiyaning eng buyuk yutuqlaridan biridir [5:44-b.]. Bugungi transport va logistikani boshqarayotgan GPS tizimlari (Google Maps, Yandex Maps) aynan shu koordinatalar yordamida logistikani boshqarishdir. Tarix darsida ushbu fakti zamonaviy smartfonlar ishlash printsipli bilan solishtirib, o'quvchilarning eslab qolishidan bir necha barobarga.

Xulosa

Tarix darslarida o'quvchilarning bilimni olish mumkin bo'lgan axborot hajmi bilan emas, balki qo'llanilayotgan metodikaning zamonaviyligi bilan o'lchanadi. Al-Xorazmiy merosini zamonaviy axborot texnologiyalari va sun'iy intellekt asri bilan uzviy bog'lab o'qitish - o'quvchilarda fanga sezilarli darajada yuk'otadi, tanqidiy fikr o'stiradi va ularni boshqa ilm-fan cho'qqilarini zabt qilib ilhomlantiradi.

Adabiyotlar ro'yxati :

1. Murtazayeva R.H. Tarix o'qitish metodikasi va zamonaviy yoritishlar. – Toshkent: "Universitet", 2022. – B. 14-19.
2. Yo'ldoshev S., Sultonov X. Ilm-fan tarixi va tamaddun yo'llari. - Toshkent: "O'zbekiston", 2021. - B. 32-35.

3. Knuth DE *Kompyuter dasturlash san'ati. 1-jild: Asosiy algoritmlar.* - Addison-Wesley, 2018. - 54-58-betlar.
4. Al-Xorazmiy, Muhammad ibn Muso. *Al-kitob al-muxtasar fi hisob al-jabr va al-muqobala.* (Mas'ul muxarrir: A. Ahmedov). - Toshkent: "Fan", 1983. - B. 102-108.
5. Abdurahmonov A. *Al-Xorazmiy va uning jahon ilm-faniga qo'shgan hissasi.* – Toshkent: “Ma’naviyat”, 2019. – B. 44-49.

